

ปรากฏการณ์ฆ่าตัวตาย ในนักเรียน นักศึกษาไทย มุมมองด้านสังคมศาสตร์และการศึกษา Suicide in Thai Student: Sociology and Educational Perspective

ดนุลดา จามจรัส* กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร)

บทคัดย่อ

อัตวินิบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตาย (Suicide) ถือเป็นปัญหาที่ควรป้องกันมิให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะในนักเรียน นักศึกษา ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต บทความนี้มุ่งความสนใจใน 2 ประเด็น คือ (1) อะไรคือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการฆ่าตัวตายในนักเรียน นักศึกษา ระบบการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องหรือกดดันให้มีการฆ่าตัวตายหรือไม่ (2) เพราะเหตุใดการศึกษาจึงไม่สามารถทำให้ผู้ที่ผ่านระบบการศึกษาสามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงและใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาได้ โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีทางสังคมเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของเอมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) ร่วมกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของไทย ทำการวิเคราะห์ใน 3 ด้าน กล่าวคือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม (2) กฎระเบียบ บรรทัดฐานและระบบการให้คุณค่าของสังคมไทย และ (3) ระบบการศึกษากับบุคคล และสังคมกับการให้คุณค่าต่อระบบการศึกษา

คำสำคัญ การฆ่าตัวตาย นักเรียน นักศึกษาไทย มุมมองด้านสังคมศาสตร์และการศึกษา ทฤษฎีทางสังคมเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของเอมิล เดอร์ไคม์

Abstract

Suicide or self-destruction is a problem that should be able to prevented, especially in a student, who is a future of nation. This article focuses on two issues: (1) what are the factors that influence suicide in student; is educational system one of the major factors causing the suicide? (2) why cannot the education prevent students from committing suicide, and help them solve problems? The concept of Emile Durkheim's theory of suicide, together with issues related to the Thai education was used. The issues of student's suicide were analyzed in three aspects, which are firstly, the aspect of relationship between individual and society; secondly, rules, regulation and social norms in Thai society, and thirdly, the aspect of educational system toward individual and the aspect of social values towards the educational system.

Keywords : Suicide, Thai Student, Sociology and Educational Perspective, Durkheim's Theory of Suicide

*อาจารย์ประจำสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทนำ

อัตวินิบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตาย (Suicide) ตามการให้ความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (ศูนย์สารสนเทศ ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ในทางการแพทย์และสาธารณสุขถือว่าเป็นสาเหตุการเสียชีวิตที่ป้องกันได้ และทางด้านสังคมถือว่าเป็นปัญหาที่ควรป้องกันมิให้เกิดขึ้น แม้ในปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 เป็นต้นมา โดยสถิติในปี พ.ศ.2553 ที่กระทรวงสาธารณสุขรวบรวมมา พบว่า มีผู้ฆ่าตัวตายสำเร็จอยู่ที่ 5.90 คนต่อประชากร 1 แสนคน (โครงการช่วยเหลือผู้ที่เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย, 2554) ซึ่งเมื่อเทียบกับอัตราการฆ่าตัวตายในประเทศญี่ปุ่น ประเทศศรีลังกา ประเทศสหรัฐอเมริกา ถือว่าประเทศไทยยังประสบปัญหาน้อยกว่า (OK Nation Blog, 2551)

ในขณะที่ข้อมูลของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติกรมสุขภาพจิต และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ตั้งแต่ปี 2548-2553 พบว่า วัยทำงานอายุระหว่าง 15-59 ปี เป็นกลุ่มคนที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงสุด คือ 7.1 คนต่อประชากรหนึ่งแสนคน ในจำนวนนี้กลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 25-59 ปี มีอัตราการฆ่าตัวตายอยู่ที่ 4.6 คนต่อประชากรหนึ่งแสนคน มากกว่ากลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี ซึ่งมีอัตราการฆ่าตัวตายอยู่ที่ 2.2 คนต่อประชากรหนึ่งแสนคน ทั้งนี้ ผู้ที่ฆ่าตัวตายส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงเกือบ 4 เท่าตัวของการฆ่าตัวตาย

ของทุกปี (วิชาการ.คอม, 2554) อย่างไรก็ตามความตื่นตัวของสังคมไทยต่อปัญหาการฆ่าตัวตายของคนในสังคมมีมากขึ้น อาจจะเป็นเนื่องจากโอกาสการเข้าถึงข่าวสารของประชาชนที่มีมากขึ้น รวมถึงการให้รายละเอียดของข่าวที่เจาะลึกถึงสาเหตุการฆ่าตัวตายในกรณีต่างๆ สำหรับผู้เขียนเองได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาการฆ่าตัวตายในวัยรุ่น โดยเฉพาะในนักเรียน นักศึกษา ทั้งนี้ ผู้เขียนได้มุ่งความสนใจใน 2 ประเด็น ดังนี้

1. อะไรคือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการฆ่าตัวตายของวัยรุ่น โดยเฉพาะในนักเรียน นักศึกษาระบบการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องหรือกดดันให้มีการฆ่าตัวตายหรือไม่ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์สถิติการฆ่าตัวตายของนักเรียน นักศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการวิเคราะห์ที่ปรากฏการณ์ดังกล่าว พบว่า สถิตินิสิต นักศึกษาที่ฆ่าตัวตายย้อนหลังระหว่างปี 2544-2550 เฉพาะที่เป็นข่าวตามสื่อต่างๆ มีนักศึกษาฆ่าตัวตายทั้งสิ้น 66 คน และฆ่าตัวตายสำเร็จ 61 คน คิดเป็นร้อยละ 92.42 แยกเป็นชายร้อยละ 72 หญิงร้อยละ 28 วิธีฆ่าตัวตายสูงสุด 3 อันดับแรกได้แก่ กระโดดตึก ใช้อาวุธปืน และกระโดดน้ำ กระแสการฆ่าตัวตายเกิดจากความกดดันทางด้านสังคม การศึกษา และเรื่องส่วนตัว สาเหตุหลักเอนเอียงไปในทิศทางการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่น่าเป็นเรื่องที่ร้ายแรง แต่เยาวชนจำนวนไม่น้อยมีความกดดันและความคาดหวังกับการเรียนสูง (โลกวันนี้รายวัน, 2550) จากตัวเลขดังกล่าว แม้จะดูเป็นตัวเลขจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ แต่ความสำคัญอยู่ที่ว่า การฆ่าตัวตายถือเป็นการตายก่อนถึงวัยอันควร (premature death) และ

คงไม่มีใครอยากให้เหตุการณ์การฆ่าตัวตายของนักเรียน นักศึกษาเกิดขึ้นอีกเป็นรายต่อไป เพราะคนกลุ่มนี้คือกำลังสำคัญของชาติในอนาคต และจากข้อมูล ดังกล่าว ทำให้เกิดความคิดต่อไปอีกว่า มีปัจจัยอื่นใดอีกหรือไม่ที่ทำให้ให้นักเรียน นักศึกษาคิดหาทางออกโดยการฆ่าตัวตาย เพื่อที่จะได้มองประเด็นของการฆ่าตัวตายในนักเรียน นักศึกษาได้อย่างรอบด้านมากขึ้น และจะได้หาทางแก้ไขและป้องกันการฆ่าตัวตายที่อาจจะเกิดขึ้นในรายต่อๆ ไปได้อย่างถูกต้อง

2. เพราะเหตุใดการศึกษาจึงไม่สามารถทำให้ผู้ที่ผ่านระบบการศึกษาสามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงและใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาได้ สำหรับในประเด็นนี้ ผู้เขียนได้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับระบบการศึกษาของไทย เนื่องด้วยระบบการศึกษาไทยตามเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559) ที่มุ่ง (1) พัฒนาคนไทยให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (2) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีดุลยภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมมีคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) จากข้อความดังกล่าวข้างต้น การที่นักเรียน นักศึกษาจำนวนหนึ่งใช้การฆ่าตัวตายตัดสินปัญหาไม่ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจะเกิดเนื่องมาจากความกดดันทางการศึกษาหรือด้วยปัจจัยอื่นใดนั้น หมายความว่าอย่างไร หรือเป็นไปตามที่สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ ได้เขียนบรรยายไว้ในหนังสือความ

เป็นเลิศทางวิชาการว่า “...บุคคลอย่างโสกราตีส เปโลโต อริสโตเติล ซึ่งถือว่าเป็นนักปราชญ์ชั้นนำ นั้น มีอิทธิพลต่อบุคคลร่วมสมัยอันจำกัดอย่างมาก แม้จะมีคุณค่าทางวิชาการ ตลอดจนในทาง ความดี ความงาม และความจริงสืบต่อมาถึงคนรุ่นหลัง แต่ตัวท่านเองแต่ละคนมักเอาตัวไม่รอด... เข้าตำราคล้ายๆ พวกวิชาท่อมหัวเอาตัวไม่รอด...” (ส. ศิวลักษณ์, 2541: น.21-23)

สำหรับบทความนี้มีความมุ่งหมายที่จะอธิบายปรากฏการณ์การฆ่าตัวตายของวัยรุ่น โดยเฉพาะในนักเรียน นักศึกษา โดยประเด็นในการวิเคราะห์ครั้งนี้จะไม่รวมผู้ที่ฆ่าตัวตายอันเนื่องมาจากปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางจิต แต่จะเน้นทางด้านสังคมวิทยาและสิ่งแวดล้อมที่เป็นองค์ประกอบของบุคคลเป็นหลัก ด้วยการ ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีทางสังคมเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของเอมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) ร่วมกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของไทย

เอมิล เดอร์ไคม์ กับทฤษฎีทางสังคมเกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย

เอมิล เดอร์ไคม์ เป็นนักสังคมศาสตร์ชาวฝรั่งเศส เขาได้เริ่มทำการศึกษาปัญหาการฆ่าตัวตายของคนในสังคมยุโรปในปี ค.ศ.1888 โดยใช้การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านสังคมศาสตร์ แทนที่จะใช้การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ซึ่งในยุคนั้นถือว่าเป็นการกระทำที่ยากเพราะคนในสมัยนั้นมีความเชื่อว่าการฆ่าตัวตายเป็นปัญหาความผิดปกติทางระบบประสาท (nervous disorder) และความแปรปรวนทางจิตของแต่ละบุคคลที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ แต่สำหรับเดอร์ไคม์เองแล้ว เชื่อว่าสังคมเป็นสาเหตุ

ของการฆ่าตัวตายที่มีสาเหตุมาก่อนสาเหตุของปัจเจกบุคคล ซึ่งเขาได้กล่าวไว้ในหนังสือ *Suicide: A Study in Sociology* ว่า “สาเหตุของการตายเกิดจากปัจจัยภายนอกมากกว่าปัจจัยภายใน และจะแสดงผลออกมาที่ต่อเมื่อเราเข้าไปในเขตอันตรายของมัน” (Durkheim, 1966: p. 43) นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการฆ่าตัวตายอีกว่า “ในครั้งแรกอาจดูเหมือนว่าเกิดจากอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละบุคคล แต่แท้ที่จริงแล้วเป็นสิ่งที่สั่งสมยาวนานจากสภาวะทางสังคมที่ร้ายล้อมบุคคลนั้นอยู่” (Durkheim, 1966: p.299)

ผลจากการศึกษาของเดอริคิมทำให้เขาพบว่า อัตราการฆ่าตัวตายที่ปรากฏในสังคมของแต่ละประเทศนั้น แตกต่างกันไปด้วยลักษณะของสังคมนั้น ๆ เป็นตัวกำหนด ที่เดอริคิมเรียกว่า “quota of suicidal deaths” ทั้งนี้ เดอริคิมได้จำแนกประเภทของการฆ่าตัวตายโดยใช้หลักการทางด้านสังคมออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) การฆ่าตัวตายจากการยึดถือตนเอง (egoistic suicide) (2) การฆ่าตัวตายที่เสียสละชีวิตเพื่อผู้อื่น (altruistic suicide) (3) การฆ่าตัวตายที่เกิดจากภาวะไร้บรรทัดฐาน (anomic suicide) และ (4) การฆ่าตัวตายจากการควบคุม (fatalistic suicide) ภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคม 2 ลักษณะ กล่าวคือ (Durkheim, 1966)

1. ความผูกพันหรือบูรณาการทางสังคม (social integration) ซึ่งเดอริคิมถือว่าเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการฆ่าตัวตายของบุคคลกับสังคม เดอริคิมเองไม่เชื่ออย่างที่นักจิตวิทยาเชื่อว่า การฆ่าตัวตายเป็นเรื่องของ

ปัจเจกบุคคล แต่เขาเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จากการศึกษาของเขาทำให้พบว่า สังคมใดที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคมเข้มแข็ง โอกาสที่คนในสังคมนั้นจะฆ่าตัวตาย จะมีน้อยกว่าสังคมที่บุคคลและสังคมมีความสัมพันธ์กันน้อยหรืออ่อนแอ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคมนั้นต้องอยู่ในลักษณะที่มีความสมดุล คือไม่มากไปหรือน้อยไป เพราะความไม่สมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของบุคคลและสังคมก็จะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการฆ่าตัวตายได้ โดยที่การฆ่าตัวตายจากการยึดถือตนเอง (egoistic suicide) เป็นการฆ่าตัวตายที่เนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคมขาดหายไป อ่อนแอลง (the absence of social integration and a weakening of the bonds) เมื่อบุคคลไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตนเองได้และไม่มีแรงสนับสนุนทางสังคมที่จะช่วยเหลือในยามมีปัญหา จึงใช้การฆ่าตัวตายเป็นทางออก และสำหรับการฆ่าตัวตายที่เสียสละชีวิตเพื่อผู้อื่น (altruistic suicide) เป็นผลอันเนื่องมาจากการที่บุคคลมีความสัมพันธ์กับส่วนรวมมากเกินไป (over integration) มีลักษณะของการทำลายชีวิตเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ หรือเป็นการเสียสละเพื่อส่วนรวม สิ่งสำคัญที่เดอริคิมกล่าวถึงว่าเป็นกลไกที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม คือ สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว และระบบการเมือง การปกครอง

2. การควบคุมหรือการกำกับดูแลทางสังคม (social regulation) เป็นสิ่งที่เดอริคิมมองว่าจะช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วม

กันได้อย่างสงบสุข ด้วยการควบคุมความต้องการทางสังคม (social needs) ของแต่ละบุคคล ได้แก่ ความต้องการที่จะร่ำรวย มีอำนาจ อภิลิขิตีต่างๆ โดยการกำหนดระบบคุณค่าและจริยธรรม (moral) ขึ้นมา แต่ภายหลังจากที่ระบบสังคมอุตสาหกรรมแผ่ขยายเข้ามาในสังคมระบบคุณค่าและคุณธรรมจริยธรรมที่เคยผูกยึดความต้องการของแต่ละคนไว้เริ่มอ่อนกำลังลง ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจเริ่มมีอำนาจเหนือสถาบันทางสังคม มีผลให้แต่ละคนในสังคมพยายามที่จะขวนขวายแข่งขันกันเพื่อสนองความต้องการของตน ปรากฏการณ์นี้จะเห็นได้ชัดในภาวะที่ประเทศมีวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ดังที่การศึกษาของเดอริคม์พบว่าในช่วงปี ค.ศ.1845 และ 1869 ที่มีวิกฤตเศรษฐกิจเกิดขึ้นในยุโรป อัตราการฆ่าตัวตายได้เพิ่มสูงขึ้นตามภาวะการที่ตกต่ำ แต่เดอริคม์ได้อธิบายปรากฏการณ์นี้ด้วยการใช้วิธีวิเคราะห์ทางสังคมว่าเป็นเพราะกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคมที่เคยทำหน้าที่ควบคุมสังคมอยู่เกิดอ่อนแอลง ทำให้สังคมขาดความสมดุล ความต้องการทางด้านสังคมเพื่อตอบสนองตนเองของคนในสังคมมีมากขึ้น เมื่อทุกคนพยายามที่จะแข่งขันเพื่อให้ได้มาเพื่อสนองความต้องการของตน คนที่ผิดหวังไม่สามารถหาสิ่งของมาเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองได้ ก็รู้สึกว่ามันหม่นหมองและล้มเหลว การฆ่าตัวตายในลักษณะนี้ เดอริคม์ เรียกว่าการฆ่าตัวตายที่เกิดจากภาวะไร้บรรทัดฐาน (anomic suicide) เป็นการฆ่าตัวตายที่เกิดจากการที่ไม่สามารถทนต่อสภาพที่ต้องสูญเสียสถานะทางสังคม มีผลทำให้เกิดความขัดแย้งทางอารมณ์อย่างรุนแรง อีกประเภทหนึ่งของ

การฆ่าตัวตายอันเนื่องมาจากกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคมที่มีมากเกินไป (excessive degree of regulation) คือ การฆ่าตัวตายจากการควบคุม (fatalistic suicide) ซึ่งเดอริคม์ยกตัวอย่างในกรณีการฆ่าตัวตายที่ไม่มีทางเลือกของพวกเขา

การใช้ทฤษฎีทางสังคมเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของเดอริคม์อธิบายปรากฏการณ์ฆ่าตัวตายของญี่ปุ่น

เป็นที่ทราบกันดีว่า ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีอัตราการฆ่าตัวตายค่อนข้างสูง ปาดำหรือ Aokigahara-jukai ที่ภูเขาฟูจิเป็นสถานที่ที่รู้กันดีว่าเป็นแหล่งฆ่าตัวตายที่มีชื่อเสียงของญี่ปุ่น คนที่เดินเข้าไปในป่านี้แล้วจะไม่มีวันกลับออกมาอีกเลย โดยผู้ที่ฆ่าตัวตายจะทิ้งข้อความไว้ในร่องเท้าของตนหน้าทางเข้าป่าแห่งนี้ หรือแม้แต่ที่สถานีรถไฟหัวจรวด Shinkansen ก็เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ใช้ในการฆ่าตัวตาย จนทางรถไฟต้องเรียกเก็บเงินจากผู้ปกครองหรือครอบครัวผู้ตายเพื่อทำความสะอาดรางรถไฟ การฆ่าตัวตายในประเทศญี่ปุ่นมีประวัติอันยาวนาน จากบันทึกของชาวตะวันตกเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายเพื่อศักดิ์ศรี หรือ hara-kiri จนถึงผู้บิน kamikaze ในสงครามแปซิฟิกสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้สถาบันการศึกษาสนใจที่จะศึกษารูปแบบการฆ่าตัวตายกับวัฒนธรรมของญี่ปุ่น แต่ทางด้านสังคมศาสตร์เองมองเรื่องนี้ว่าการกระทำของบุคคลมีมากกว่าเหตุผลทางด้านวัฒนธรรมของพวกเขา และสามารถที่จะอธิบายด้วยทฤษฎีเดียวกับที่ใช้อธิบายในซีกโลกตะวันตก โดยใช้ทฤษฎีของเดอริคม์เกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย ซึ่งมี

หลักฐานชี้ชัดที่ต่างไปจากภาพการฆ่าตัวตายแบบคลั่งไคล้ของพวกซามูไรหรือนักรบ โดยมองว่าสาเหตุสำคัญของการฆ่าตัวตายในญี่ปุ่นมีสาเหตุมาจากเงื่อนไขที่กำหนดขึ้นในตัวบุคคลเนื่องมาจากความไม่สมดุลในบรรทัดฐานและบรรณาการทางสังคม ที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของการขัดแย้งทางบทบาท หรือที่เรียกว่าภาวะไร้บรรทัดฐาน (anomie) (Kaulapi World, 2010)

ในปี 1970 Mamuro Iga จาก California State University at Northridge ได้พยายามหาเหตุผลที่จะอธิบายอัตราการฆ่าตัวตายของญี่ปุ่นที่เพิ่มสูงขึ้น โดยทำการศึกษาการฆ่าตัวตายในสตรีชาวญี่ปุ่น นักศึกษามหาวิทยาลัย บันทึกการฆ่าตัวตาย รวมถึงการฆ่าตัวตายของนักเขียนชาวญี่ปุ่นที่มีชื่อเสียง บทความของ Iga เรื่อง “A concept of Anomie and Suicide of Japanese College Students” ในปี 1971 และ “The Vulnerability of Young Japanese Women and Suicide” ในปี 1975 ชี้ให้เห็นว่าอัตราการฆ่าตัวตายที่เพิ่มขึ้นในญี่ปุ่นเกิดจากความไม่สมดุลของสังคมทั้งในด้านบรรทัดฐานของสังคม และความสัมพันธ์ภายในสังคม ตามที่เดอริคเคม์เรียกว่า การฆ่าตัวตายที่เกิดจากภาวะไร้บรรทัดฐาน (anomic suicide) ซึ่งในเวลาต่อมา Chandler และ Tsai (1993) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “Suicide in Japan and the West” ด้วยการหาหลักฐานเชิงประจักษ์ตามทฤษฎีของเดอริคเคม์โดยใช้วิธีวิเคราะห์ทางสถิติถึงอัตราการฆ่าตัวตายในญี่ปุ่น และเปรียบเทียบกับอัตราการฆ่าตัวตายของคนในประเทศตะวันตก มุ่งเน้นไปที่การวัดระดับบรรทัดฐานของสังคม

และความสัมพันธ์ภายในสังคมญี่ปุ่น รวมถึงความกดดันทางสังคมที่มีต่อคนญี่ปุ่นในรูปแบบของการขัดแย้งในบทบาททางสังคม

จากการศึกษาของ Chandler และ Tsai (1993) แสดงให้เห็นถึงลักษณะของคนญี่ปุ่นที่ให้คุณค่ากับพวกพ้องหรือเป็นพวก “กลุ่มนิยม (groupism)” และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของเผด็จการในครอบครัว (authoritarian familism) ซึ่งมีอิทธิพลในวงกว้างทุกสถาบันของสังคมและกลุ่ม ไม่เว้นแม้แต่ในระบบธุรกิจ การที่สังคมมีบรรณาการกันสูงจึงมีความเป็นไปได้อย่างมากที่จะทำให้เกิดความไม่สมดุลและไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานอื่นๆ ของสังคม ซึ่ง Chandler และ Tsai ชี้ให้เห็นถึงผลของสังคมที่มีบรรณาการกันสูงเมื่อไม่สามารถควบคุมมาตรฐานที่เป็นเป้าหมายของบุคคล กับวิธีการที่ไม่สามารถทำให้บุคคลบรรลุผลได้ โดยที่คนญี่ปุ่นเองแม้จะถูกควบคุมด้วยค่านิยมของกลุ่มที่ยึดถืออยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ถูกกระตุ้นด้วยวัฒนธรรมที่ปลุกฝังด้วยเป้าหมายที่สูงที่บุคคลจะต้องไปให้ถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการศึกษาและธุรกิจ “ความทะเยอทะยาน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ชายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ในขณะที่มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและบริษัทที่อยู่ในระดับแนวหน้ากลับมีข้อจำกัดในการรับคน ทำให้คนเหล่านี้ถูกตัดสินว่าเป็นคนล้มเหลว ด้วยเหตุที่จะหาทางออกกับปัญหานี้ การฆ่าตัวตายในภาวะไร้บรรทัดฐาน (anomic suicide) จึงเกิดขึ้น” (Chandler & Tsai, 1993) แม้การศึกษาของ Chandler และ Tsai จะพบว่า อัตราการฆ่าตัวตายของคนญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับฐานะทางเศรษฐกิจ เมื่อเปรียบเทียบ

กับอัตราการว่างงานและรายได้ แต่สิ่งหนึ่งที่ Chandler และ Tsai เห็นพ้องด้วยกับเดอริคส์ ก็คือ ความล้มเหลวที่จะไปถึงเป้าหมาย สูงที่เป็นไปไม่ได้ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลของสังคม ในกรณีของญี่ปุ่นการบูรณาการในระดับสูง และการควบคุมเป้าหมายในระดับต่ำสร้างสิ่งแวดล้อมต่อการฆ่าตัวตายในภาวะไร้บรรทัดฐาน (anomic suicide)

การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ฆ่าตัวตายของนักเรียน นักศึกษาในสังคมไทย โดยใช้ทฤษฎีทางสังคมเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของเดอริคส์

สำหรับในส่วนนี้ ผู้เขียนได้นำทฤษฎีทางสังคมเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของเดอริคส์มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ประเด็นการฆ่าตัวตายของนักเรียน นักศึกษาในสังคมไทย โดยใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้ง 2 ลักษณะ คือ ความผูกพันหรือบูรณาการทางสังคม (social integration) และการควบคุมหรือการกำกับดูแลทางสังคม (social regulation) ในการอธิบายปรากฏการณ์การฆ่าตัวตายของนักเรียน นักศึกษา ในสังคมไทย ทั้งนี้ ผู้เขียนได้กำหนดกรอบในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้ด้วยกัน 3 ด้าน กล่าวคือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม
2. กฎระเบียบ บรรทัดฐานและระบบการให้คุณค่าของสังคมไทย
3. ระบบการศึกษากับบุคคล และสังคมกับการให้คุณค่าต่อระบบการศึกษา

1. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคมที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์การฆ่าตัวตายของนักเรียน นักศึกษาในสังคมไทย มีประเด็นในการพิจารณาดังต่อไปนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม การรับเอาลัทธิวัตถุนิยมเข้ามาทำให้สมาชิกของสังคมให้ความสำคัญกับการหารายได้เพื่อเพิ่มฐานะทางเศรษฐกิจมากกว่าความสัมพันธ์ต่อสังคมตน การสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจะเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์เพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเองเป็นหลัก จึงเป็นความสัมพันธ์ชนิดฉาบฉวย สามารถที่จะหมดลงได้ทุกเมื่อเมื่อหมดผลประโยชน์ระหว่างกัน ความคิดในลักษณะดังกล่าวยังมีการขยายวงกว้างไปสู่เยาวชนด้วย เช่น การจับกลุ่มเด็กที่เรียนเก่งเพราะเชื่อว่าจะสามารถช่วยกันนำไปสู่ความสำเร็จทางการศึกษาได้ ความพยายามที่จะต้องแข่งขันในทางการเรียนเพื่อผลักดันให้ตนเองได้อยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ดี ที่เก่ง

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับศาสนาที่เปลี่ยนแปลงไป เดอริคส์มีความเชื่อว่าศาสนาเป็นจุดเริ่มต้นที่มีบทบาทสำคัญในการรังสรรค์สังคมบูรณาการ ด้วยการเชื่อมโยงบุคคลกับบุคคล และบุคคลกับสังคม รวมทั้งสร้างสายใยเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อของสังคมกับความเป็นจิตวิญญาณของโลก การพัฒนาบูรณาการในลักษณะนี้ด้วยการใช้คำสั่งสอนของศาสนาเพื่อให้ทุกคนได้ยึดถือ ซึ่งสายใยที่เชื่อมโยงระหว่างกันนี้จะเข้มแข็งตราบเท่าที่คำสั่งสอน

ของศาสนายังมีอิทธิพลอย่างมากอยู่ สำหรับศาสนาเองแล้ว คำสั่งสอนอันเนื่องมาจากความเชื่อของแต่ละศาสนา มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้ ดูไปก็คล้ายกับว่าศาสนาก็มีส่วนในการสร้างบรรทัดฐานการอยู่ร่วมกันของสังคมอีกประการหนึ่งด้วย ทั้งนี้ในการยอมรับของคนในแต่ละสังคมเกี่ยวกับความเชื่อของศาสนานั้น มีผลต่อความศรัทธาของคนในสังคมที่จะทำตามกฎเกณฑ์ของศาสนาด้วย เมื่อไหร่ก็ตามที่บุคคลในสังคมเริ่มมองเห็นว่าคำสั่งสอนของศาสนาเป็นสิ่งเหลวไหล เชื่อถือไม่ได้ หรือเลือกที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อในบางส่วนของคำสั่งสอนของศาสนา เมื่อนั้นความศรัทธาในศาสนาก็จะลดน้อยลง เมื่อใดก็ตามที่สายใยเชื่อมโยงนี้อ่อนแอลง คำสั่งสอนของศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาไม่สามารถทำให้คนในสังคมยึดถือปฏิบัติกันต่อไป กลับถูกทอดทิ้งจากภายนอกด้วยการกำหนดการประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาด้วยตัวของคนในสังคมเอง ปฏิบัติที่แสดงออกในลักษณะนี้บ่งบอกถึงการแสดงออกของการมองตนเองเป็นใหญ่ ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัว (egoism) ของบุคคลและแยกตัวออกจากความสัมพันธ์ที่มีอยู่กับสังคม สำหรับสังคมไทยความสัมพันธ์ของคนในสังคมกับศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ดูเหมือนจะไม่เข้มแข็งเหมือนก่อนศาสนาพุทธเองไม่มีกฎระเบียบข้อบังคับตายตัวสำหรับผู้ที่แฉ่งว่านับถือศาสนาพุทธในทะเบียนบ้าน หรือนับถือศาสนาพุทธตามบรรพบุรุษนั้น ต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร ศิลหัตถ์ให้ฆราวาสยึดถือปฏิบัติกันนั้น ในศีลข้อที่หนึ่งระบุถึง

ข้อห้ามในการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต แต่เราก็คงพบว่าในปัจจุบันยังมีข่าวของการทำร้ายตนเองและผู้อื่นให้เห็นอยู่ไม่เว้นแต่ละวัน การใช้ชีวิตที่สัมพันธ์กับศาสนาก็ยังมีข้อจำกัด ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลกำหนด การแสดงออกในรูปแบบของการมองตนเองเป็นใหญ่ นั้นได้แผ่ขยายความคิดอย่างกว้างขวางขึ้น การใช้เวลาส่วนใหญ่ของชีวิตหมดไปกับการแข่งขันทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะใช้เวลาให้กับสังคมและศาสนา การรวมกลุ่มของชุมชนที่เคยมีโดยใช้ศาสนาเป็นสื่อเชื่อมโยงก็ยิ่งอ่อนแอลงไป สิ่งเหล่านี้ย่อมจะถูกถ่ายทอดทางความคิด ความเชื่อ ตลอดจนการกระทำไปสู่เยาวชนของสังคม การสอนศีลธรรมจริยธรรมในชั้นเรียนกลายเป็นเรื่องเบื่อหน่ายหรือเป็นเพียงนิทานที่เล่าขานสืบกันมา โดยไม่รู้ถึงนัยที่แท้จริงของศาสนา ประกอบกับความก้าวหน้าทางโลกวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน ที่ทำให้คนมีความเชื่อในสิ่งที่พิสูจน์ได้ด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์เท่านั้น รวมทั้งการที่บุคคลมีความรู้สึกถึงอิสระเสรีภาพในชีวิตมากขึ้น ทำให้การมองตนเองเป็นใหญ่มากขึ้น

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและครอบครัว มีคำกล่าวที่ว่า สังคมดีมาจากพื้นฐานของครอบครัวที่ดี สถาบันครอบครัวมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว ที่เกิดจากความคาดหวังร่วมกันของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ครอบครัวไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างมาก โดยแสดงออกมากในการกำหนดบทบาทของผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนให้ศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ ถ้าครอบครัวนั้นมีโอกาสที่

จะทำได้เพื่อลูกหลานของตนจะเรียนได้ดี และประสบความสำเร็จทางการศึกษาตามที่ครอบครัวตั้งความหวังไว้ ความคาดหวังนี้แน่นอนว่าย่อมทำให้เกิดการรับรู้ในตัวเองของผู้ที่ถูกคาดหวังมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่บุคคล ความน่าสนใจของประเด็นนี้อยู่ที่ว่าในคนที่มีการรับรู้ต่อความคาดหวังของครอบครัวที่รุนแรงนั้น เมื่อเขาไม่ประสบความสำเร็จทางการศึกษาและรู้สึกว่าทำให้บุคคลในครอบครัวผิดหวัง จะมีความเป็นไปได้หรือไม่ที่จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดที่จะฆ่าตัวตาย แต่ทั้งนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนที่มีความคิดเช่นนี้จะฆ่าตัวตายทุกคน การฆ่าตัวตายไม่มีสูตรสำเร็จที่จะกำหนดว่า เมื่อมีตัวจัดกระทำ X จะต้องเกิดผลลัพธ์เป็น Y แต่ต้องมีเงื่อนไขที่เหมาะสมจึงจะเกิดปฏิกิริยาได้ เพราะยังมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่มีส่วนเกี่ยวข้องอีก คือ ความรัก ความอบอุ่นภายในครอบครัว ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความทรงจำที่ดีที่เกิดจากรัก ความเข้าใจของคนในครอบครัว มีส่วนช่วยให้เกิดการยับยั้งชั่งใจที่จะฆ่าตัวตายได้ นอกเหนือจากประเด็นการเรียน ความคาดหวังที่คนในครอบครัวมีต่อสมาชิกที่เป็นเยาวชนของตนก็คือ การประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบและวัฒนธรรมที่พึงงามตามกรอบของแต่ละครอบครัว ในขณะที่สังคมไทยเริ่มรับวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น และเยาวชนเองก็จัดได้ว่าเป็นผู้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมตะวันตกมาอย่างมาก ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับกฎเกณฑ์ของสังคมครอบครัวก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ในครอบครัว

เริ่มห่างกันออกไป เด็กหันไปพึ่งพึ่งสิ่งอื่นที่อยู่รายล้อมตัวเองมากขึ้น ด้วยเห็นว่าเข้าใจตนเองมากกว่าคนในครอบครัว ปัญหาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนและอื่น ๆ ก็ตามมา เมื่อเด็กมีปัญหาหรือรู้สึกวุ่นวายในใจ การจะกลับมาเพื่อขอแรงสนับสนุน ความเข้าใจจากคนในครอบครัวก็ไม่สามารถกระทำได้ เพราะความสัมพันธ์กับครอบครัวที่ห่างกันออกไป ดังนั้นการแก้ไขโดยลำพังด้วยการใช้วิธีการฆ่าตัวตายจึงเป็นทางออกสุดท้ายของเขาเหล่านั้น

ปัจจัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคมสำหรับสังคมไทยนั้น เป็นเรื่องที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อยที่ควรจะต้องหาหนทางในการแก้ไขให้กลับมามีความเข้มแข็งเหมือนเดิม สิ่งนี้คงต้องได้รับการแก้ไขที่เป็นไปทั้งระบบมิใช่เฉพาะแต่ส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น ในประเด็นที่จะกล่าวต่อไปก็มีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับปัจจัยนี้ไม่น้อย

2. กฎระเบียบ บรรทัดฐานและระบบการให้คุณค่าของสังคมไทย

การที่สังคมไทยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการดำเนินชีวิต จากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมและนิยามลัทธิวัตถุนิยม สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานของสังคมดั้งเดิมที่ตัดสินคุณค่าของบุคคลที่การประพฤติดี ปฏิบัติดี การที่ระบบการแข่งขันเข้ามาสู่สังคม ทำให้ทุกคนพยายามที่จะแข่งขันกันช่วงชิงเพื่ออำนาจ และเงินทอง เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อบรรทัดฐานและระบบการให้คุณค่าเดิมของสังคม มาเป็นการให้ความสำคัญกับวัตถุ เงินทองและเศรษฐกิจมากกว่า การปรับ

เปลี่ยนระบบการให้คุณค่าของสังคมนี้ แน่นนอนว่าย่อมมีการถ่ายทอดมาสู่เยาวชนในสังคมไทยด้วย การที่เด็กเข้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีค่านิยมผิดไปจากระบบครอบครัวที่เคยเป็นมา มีผลทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยก และสร้างความกดดันให้กับเด็ก เช่น การที่เด็กไปรวมกลุ่มกับเพื่อนที่ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ก็ต้องพยายามขวนขวายหาสิ่งของมาให้ทัดเทียมกันเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมเพื่อนได้ หรือแม้กระทั่งเรื่องของยาเสพติด การที่เด็กต้องเข้าไปรวมกลุ่มอยู่ในหมู่เพื่อนที่มีค่านิยมเช่นนั้น ถึงแม้ตัวเองไม่อยากติดยา แต่เพื่อไม่ให้เกิดการแปลกแยกจากเพื่อนจึงต้องทำตาม สิ่งเหล่านี้ ผู้ใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นครูหรือผู้ปกครองเอง ถ้าไม่เข้าใจในการกระทำของเด็ก ใช้วิธีการดำเนินและลงโทษในการแก้ปัญหา ผลลัพธ์ที่ได้กลับมา นอกจากจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้แล้ว กลับจะกลายเป็นการสร้างแรงกดดันเสริมให้เด็กอีกทางหนึ่งได้

3. ระบบการศึกษากับบุคคล และสังคมกับการให้คุณค่าต่อระบบการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย (modernization) ของสังคมไทย ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมต่อสภาพการณ์ที่ต้องเผชิญกับการคุกคามจากการแผ่ขยายอำนาจทางการเมืองและการทหารของจักรวรรดินิยมขณะนั้น มีผลสำคัญต่อนโยบายเปิดประเทศและการมีสัมพันธไมตรีกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก รวมถึงการยอมรับในคุณค่าของวิทยาการตะวันตกและขวนขวายที่

จะเรียนรู้เพื่อมาเปลี่ยนแปลงสังคมของไทย การจัดตั้งระบบโรงเรียนเป็นการดำเนินการที่มีแนวคิดตามแบบอย่างของตะวันตกมาตั้งแต่นั้นแรกเริ่ม เพื่อให้สังคมไทยเข้าสู่กระแสการเปลี่ยนแปลงที่ทันสมัย แผนภาพความรู้และระบบการศึกษาได้ถูกสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยและกระบวนการเรียนรู้ใหม่เกี่ยวกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ขณะเดียวกันก็เป็นวัฒนธรรมที่ต้องพึ่งพิงอยู่ภายใต้ศูนย์อำนาจและแหล่งภูมิปัญญาภายนอก ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมตะวันตก ระบบการศึกษาสมัยใหม่ได้สร้างชนชั้นนำและวิชาชีพชำนาญการในแขนงวิชาต่างๆ ตามแบบจำลองของวัฒนธรรมอุตสาหกรรมจากโลกตะวันตก ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นความรู้ที่ทันสมัย มีความเป็นเหตุเป็นผล มีความแน่นอน สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นสากล ไม่จำกัดเวลาหรือสถานที่ นอกจากนั้น ในกระแสวัฒนธรรมอุตสาหกรรม การศึกษาและความรู้ถูกกำหนดบทบาทหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือสำหรับ “ชนชั้นนำ” ของภาคเศรษฐกิจเพื่อรองความเป็นใหญ่ทางด้านเทคโนโลยี การให้คุณค่าของมนุษย์อยู่ที่ตัวชี้วัดผลสำเร็จภายนอก ซึ่งกระบวนการคิดและค่านิยมเช่นนี้ได้หยั่งรากลึกลงไปในชีวิตสำนึกในหมู่ “ผู้มีการศึกษา” และผู้นำของประเทศ ผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยนี้ทำให้เกิดโครงสร้างค่านิยมอย่างใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ถ่ายทอดไปสู่บุคคลในสังคมไทยเราดังนี้

3.1 ค่านิยมของบุคคลที่ยึดเอาความสามารถของเด็กเป็นเกณฑ์ เพราะความมุ่ง

หมายในการให้เด็กเรียนตามที่พ่อแม่เข้าใจคือ เมื่อจบแล้วก็จะได้ทำงานที่ดี และการเข้าทำงานก็ขึ้นอยู่กับผลการเรียน การจบชั้นการศึกษาและสถาบันที่จบออกมาเป็นสำคัญ นั่นคือ เรียนมากก็จะได้ตำแหน่งงานที่ดี เรียนน้อยก็จะได้ตำแหน่งงานที่ต่ำ เป็นวาทกรรมที่ยังฝังแน่นอยู่ในจิตใจของคนไทยมาจนทุกวันนี้ ซึ่งเมื่อเป็นดังนี้ ค่านิยมหลักสูตร เนื้อหาสาระและแนววิธีการเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นไปที่ “เรียนให้เก่ง” เพื่อจะได้เรียนสูง ๆ ขึ้นไปจนได้เป็น “เจ้าคนนายคน” หรือมิฉะนั้นก็ต้องกลับไปทำอาชีพตามชาติภูมิพื้นเพของบรรพบุรุษ

3.2 ระบบค่านิยมที่มีลักษณะวัตถุนิยมแบบแข่งขัน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากลัทธิวัตถุนิยมของกระแสวัฒนธรรมอุตสาหกรรม การสร้างเอกลักษณ์แบบครอบครองที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบวัตถุนิยมแบบแข่งขันและส่งเสริมอัตตาตัวตน นอกจากนี้ ลัทธิดาร์วินทำให้คนเชื่อว่า การแข่งขันกันระหว่างชีวิตหลายรูปแบบเป็นสาเหตุแห่งความก้าวหน้าในกระบวนการพัฒนาการ นักการศึกษาที่ถูกทำให้เชื่อว่าการแข่งขันในชั้นเรียนเป็นวิธีที่ดีที่สุด ที่จะสร้างสรรค์ความขยันขันแข็งในหมู่ผู้ใฝ่วิชาการ โดยการแข่งขันได้ส่งผลร้ายทางการศึกษา 2 ประการ (เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์, 2533) (1) นำไปสู่การสอนความเคารพในการต่อสู้ แทนการร่วมมือกัน ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่อ่อนแอระหว่างบุคคลและบุคคล และบุคคลกับสังคม (2) นำไปสู่ระบบการแข่งขันในชั้นเรียนอย่างกว้างขวาง รวมถึงเมื่อเรียนจบออกมาทำงานแล้วก็ตาม นอกจากนั้นในระบบการศึกษาด้วย

กันเอง ก็มีการแข่งขันกันเพื่อสร้างเอกลักษณ์แบบครอบครอง ด้วยการเฟ้นหานักเรียนเพียงหวังให้เกิดการสร้างชื่อที่สามารถนำนักเรียนจำนวนมากเข้าสู่ระบบอุดมศึกษาที่ชั้นนำได้ เกิดการแข่งขันต่อเนื่องกันไม่รู้จักจบสิ้น จุดบกพร่องอันเลวร้ายที่สุดประการหนึ่งของความเชื่อในการแข่งขันทางการศึกษา คือ ทำให้เกิดการศึกษามากเกินไปอย่างมาก เขาชนต้องเรียนหนังสือมากจนกระทั่งเป็นการทำลายจินตนาการและสติปัญญา หรือแม้แต่กระทั่งสุขภาพทางกายของเขาชนเอง นำไปสู่ภาวะความเครียดที่นักจิตวิทยามองว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่การฆ่าตัวตาย

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม กฎเกณฑ์และระบบการให้คุณค่าของสังคม และการศึกษากับสังคมนั้น เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของเดอริโคม สามารถที่จะอธิบายผลของการเปลี่ยนแปลงภายใต้ประเด็นทั้งสามได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคมที่เกิดขึ้น มีผลให้ความผูกพันหรือบูรณาการทางสังคมไทยอ่อนแอลง มีการแสดงออกของการมองตนเองเป็นใหญ่ ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวของบุคคล และแยกตัวออกจากความสัมพันธ์ที่มีอยู่กับสังคม เมื่อบุคคลไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตนเองได้และไม่มีแรงสนับสนุนทางสังคมที่จะช่วยเหลือในยามมีปัญหาอย่างเพียงพอ จึงเป็นไปได้ที่จะใช้การฆ่าตัวตายเป็นทางออกอย่างที่เดอริโคมเรียกการฆ่าตัวตายประเภทนี้ว่าการฆ่าตัวตายจากการยึดถือตนเอง (egoistic suicide)

2. กฎระเบียบ บรรทัดฐานและระบบการให้คุณค่าของสังคมไทยเริ่มคลอนแคลน เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อบรรทัดฐานและระบบการให้คุณค่าเดิมของสังคม มาให้ความสำคัญกับวัตถุเงินทอง และเศรษฐกิจมากกว่า ทำให้การควบคุมหรือการกำกับดูแลทางสังคม (social regulation) อ่อนแอลง บุคคลรู้สึกแปลกแยกเนื่องจากสังคมขาดระเบียบกฎเกณฑ์ มีความสับสนว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกหรือผิด เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับความไม่สอดคล้องระหว่างเป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการกับวิธีการที่สังคมกำหนด และรู้สึกว่าตนเองกลายเป็นผู้ล้มเหลว ความคิดที่จะจบชีวิตด้วยการฆ่าตัวตายจึงเกิดขึ้นอย่างถี่เตอไรค์ม์เรียกว่า เป็นการฆ่าตัวตายที่เกิดจากภาวะไร้บรรทัดฐาน (anomic suicide)

3. ระบบการศึกษากับบุคคล และสังคมกับการให้คุณค่าต่อระบบการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าตัวระบบการศึกษาเองยังรู้ไม่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง แต่กลับวิ่งไล่ตามการเปลี่ยนแปลง ด้วยการส่งเสริมคุณค่าของการแข่งขันในเกิดขึ้นในหมู่ผู้เรียน และสร้างความแปลกแยกให้กับผู้ที่ผ่านระบบการศึกษาห่างจากชุมชนมากขึ้น

อย่างไรก็ตามการมองประเด็นปัญหาการฆ่าตัวตาย มิใช่มองไปที่ประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ต้องมองในลักษณะขององค์รวมที่เกิดจากการผสมผสานที่พอเหมาะขององค์ประกอบทางสังคมที่ไม่สมดุล ดังที่เตอไรค์ม์ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อเราพิจารณาการฆ่าตัวตายว่าเป็นการกระทำของปัจเจกบุคคล เราจะพิจารณาไปที่ปัจจัยของแต่ละบุคคล ซึ่งจะทำให้เรามอง

ไปทางด้านจิตวิทยาเพียงด้านเดียว แต่การแก้ปัญหาการฆ่าตัวตายไม่สามารถอธิบายได้ด้วยอารมณ์ ความรู้สึก บุคลิกภาพ สิ่งที่เกิดขึ้นก่อนหน้าการฆ่าตัวตาย (antecedent) และประวัติส่วนตัวของคนที่ฆ่าตัวตาย ตรงกันข้ามแทนที่จะมองปัญหาการฆ่าตัวตายอย่างแยกส่วน แต่มองในลักษณะขององค์รวมก็จะพบข้อเท็จจริงอย่างใหม่เกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย ซึ่งโดยตัวมันเองมีความเป็นเอกภาพ เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือสังคม” (Durkheim, 1966: p.46)

ดังนั้น เหตุปัจจัยของการฆ่าตัวตายของนักเรียน นักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการเรียน ความเครียด รวมทั้งสิ่งที่เรียกว่าพฤติกรรมการณ์เลียนแบบ ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยปลายเหตุของปัญหาการฆ่าตัวตายทั้งสิ้นเมื่อใช้การอธิบายด้วยมุมมองทางด้านสังคมศาสตร์และการศึกษาตั้งที่กล่าวแล้วข้างต้น ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่ตั้งประเด็นคำถามต่อไปคือ ทำไมการศึกษาจึงไม่สามารถทำให้คนที่ผ่านระบบการศึกษาสามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงและใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา การวิเคราะห์ในเรื่องนี้อาจมองได้ดังนี้

1. องค์ประกอบของปัจจัยที่ทำให้เกิดการฆ่าตัวตายมีลักษณะเป็นองค์รวมที่มีความเกี่ยวโยงกันเป็นลูกโซ่ การศึกษาช่วยให้คนมีความรู้เท่าทันถึงความเปลี่ยนแปลงของโลกได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังมีอีกหลายอย่างที่ต้องอาศัยส่วนอื่นๆ ในสังคมให้มีส่วนช่วย ความผิดพลาดประการหนึ่งของสังคมก็คือ การปล่อยให้ภาระการอบรมกุลบุตร กุลธิดาของตนเป็นความรับผิดชอบ

ผิดชอบของระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียว เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นมาก็โทษว่าเป็นความผิดของระบบการศึกษา ทั้งนี้ มิได้คิดจะเข้าข้างระบบการศึกษาแต่ประการใด แต่อยากให้มองว่าการเรียนรู้เรื่องชีวิตต้องอาศัยทั้งสังคมเข้ามามีส่วนร่วมช่วย ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่บ้าน สังคมในโรงเรียน และสังคมในชุมชน เพราะสังคมเข้มแข็ง จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีสำหรับป้องกันปัญหาการฆ่าตัวตาย (Durkheim, 1966)

2. ระบบการศึกษามีลักษณะของการเรียนรู้ไม่เท่าทันสังคม ยังเป็นการจัดการศึกษาเพื่อที่จะรับใช้ระบบสังคมอุตสาหกรรมและชนชั้นนำของประเทศ การที่การศึกษาจะสามารถสอนให้บุคคลรู้เท่าทันสังคมและการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้นได้นั้น จำเป็นที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาก็ต้องรู้เท่าทันสังคมด้วย トラบใดที่การจัดการศึกษายังให้ความสำคัญกับระบบการแข่งขัน คัดเด็กเก่งไว้เชี่ยเด็กอ่อนออกไปเพื่อผลิตคนที่เชื่อว่ามีปัญญาดีไว้รับใช้ระบบอยู่เช่นนี้ หรือใช้การตัดสินความมีปัญญาที่คะแนนผลสัมฤทธิ์โดยไม่สนใจพัฒนาการของชีวิตทางด้านอื่นที่จะทำให้มีคุณภาพชีวิตและคุณภาพของสังคมที่ดีกว่านี้ ทำให้นักเรียน นักศึกษาต้องจมอยู่กับตัวหนังสือที่บางครั้งไม่สอนความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบัน หมกมุ่นอยู่กับการแข่งขันจนถอยห่างออกจากสังคมของโลกแห่งความเป็นจริง การใช้คำพังเพยว่า “กบในกะลาครอบ” คงไม่ผิดนัก เพราะการศึกษาทำให้คนหลงผิดว่ายิ่งเรียนสูงเท่าใดก็ยิ่งเหนือกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไปเท่านั้น ความแปลกแยกของคนในสังคม

จึงเกิดขึ้น ในความเป็นที่สูงสุดของบุคคลนั้นเมื่อพบกับความไม่สมหวังในชีวิตจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ก็จะไม่สามารถหาที่พึ่งพิงใดๆ ได้ การตัดสินใจเพื่อหลบหนีความผิดหวังด้วยการจบชีวิตลงจึงเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้

การแก้ปัญหาการฆ่าตัวตายของนักเรียน นักศึกษาในสังคมไทย

การจะแก้ปัญหาการฆ่าตัวตายของนักเรียน นักศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบสมมุติฐานของปัญหา หรือองค์ประกอบที่แท้จริงของปัญหาการฆ่าตัวตาย ทั้งนี้ ผู้เขียนได้วิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยพื้นฐานของการฆ่าตัวตายใน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม (2) กฎเกณฑ์และระบบการให้คุณค่าของสังคม และ (3) ระบบการศึกษากับบุคคล และสังคมกับการให้คุณค่าต่อระบบการศึกษา ซึ่งได้นำเสนอไปแล้วนั้น สำหรับในส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอแนวคิดในการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการเกิดปัญหาการฆ่าตัวตายใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. การทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลและสังคมมีความเข้มแข็ง ด้วยการสร้างสังคมบูรณาการขึ้นในสังคมไทย ความสัมพันธ์ในสังคมไทยอ่อนแอเพราะความเป็นตัวตนของบุคคลในสังคมที่สูงขึ้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาก็ไม่รู้จะไปพึ่งใคร เนื่องจากอยู่ในลักษณะตัวใครตัวมัน หรือมีความสัมพันธ์ในลักษณะฉาบฉวย สิ่งที่เชื่อมความสัมพันธ์ในสังคมไทยให้กลับมาเข้มแข็งได้ดังเดิม ที่สำคัญคือ สถาบันศาสนา และสถาบัน

ครอบครัว ที่ต้องฟื้นฟูศรัทธาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลกับสังคมให้ดีขึ้น เมื่อร่วมกันคิดร่วมกันทำร่วมทุกข์ร่วมสุขได้ ก็จะช่วยให้พบทางออกของปัญหา ทำให้สามารถเผชิญความรุนแรงและสภาพปัญหาต่างๆ ได้

2. การให้ความสำคัญกับคนมากกว่าวัตถุเงินทอง เพราะการที่เราคลังโคล้ลัทธิวัตถุนิยมและบุชาระบบการแข่งขัน ทำให้เราลืมไปว่าสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งกว่าคือ คน การที่เราให้คุณค่ากับสิ่งที่เรียกว่าเกียรตินิยมเพราะเชื่อว่าจบแล้วจะได้งานที่มีตำแหน่งดี เรียนจบน้อยปียุ่งเหยิง เหล่านี้เท่ากับเป็นการให้ความสำคัญกับสิ่งสมมติทั้งสิ้น การศึกษาจะต้องสอนให้ผู้ที่ผ่านระบบการศึกษาเคารพในความเป็นมนุษย์มากกว่าที่จะไปเคารพสิ่งที่เป็นสิ่งสมมติที่สร้างขึ้นโดยสังคม และสังคมเองก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชน สนับสนุนการให้คุณค่า ความสำคัญในคน เช่น การรับคนเข้าทำงาน ควรมีการพิจารณาประสบการณ์ที่นอกเหนือจากการเรียน เพื่อสร้างระบบคุณค่าให้การศึกษาที่ต้องคำนึงถึงการสร้างคนที่มีองค์ประกอบครบทั้งทางด้านวิชาการและทางด้านสังคม เช่นนี้แล้วความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคมจะกลับมาอยู่ในสภาพสมดุลอีกครั้ง

3. การศึกษาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง เป็นสิ่งที่พูดถึงกันมานาน แต่เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากที่สุดก็ว่าได้ เพราะระบบการศึกษาก็ยังคงใช้เกณฑ์แพ้คัดออกอยู่ การศึกษาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางจะต้องช่วยให้ทุกคนเจริญเติบโตทางปัญญาได้อย่างเท่าเทียมกันตามสภาพของแต่ละบุคคล และสอนให้ทุกคนมีความรู้เท่าทันกับการ

เปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้สามารถปรับตัวรับสภาพได้ทุกขณะตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ทั้งนี้ การที่จะให้ผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างเท่าทัน ครูมีบทบาทอย่างมากที่จะต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้มีความรู้เท่าทันในสังคมก่อน นอกจากนั้น การให้ความสำคัญที่เท่าเทียมกันในแต่ละศาสตร์สาขาที่เรียน ก็จะช่วยในแต่ละบุคคลไม่ต้องชวนชววยไปเรียนในสาขาที่ตนไม่ชอบ ไม่มีความถนัดเพียงพอ เพียงเพราะเป็นที่ยอมรับของสังคมเท่านั้น เหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนนักศึกษาไม่เครียด ไม่เหนื่อยที่จะต้องแข่งขันกันเรียน และไม่ต้องเผชิญกับความล้มเหลวทางการศึกษา

ทางออกของการแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายที่ได้นำเสนอนี้ คงมีใช้บทบาทของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งในสังคม แต่ทุกๆ หน่วยงานในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมช่วยซึ่งกันและกัน เพราะปัญหาการฆ่าตัวตายมีลักษณะเป็นองค์รวม ที่เชื่อมโยงปัจจัยที่เกิดจากหลายส่วนของสังคม ผู้เขียนเชื่อว่า ถ้าทุกส่วนในสังคมมีความจริงจังและมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหานี้แล้วจะต้องทำได้อย่างแน่นอน เราทุกคนคงไม่อยากเห็นใครเป็นเหยื่อของสังคมเป็นรายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

โครงการช่วยเหลือผู้ที่เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย. (14 กรกฎาคม 2554). รายงานอัตราการฆ่าตัวตายของประเทศไทย (รายต่อแสนประชากร) ฉบับปรับปรุงใหม่ 2540-2553. ค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2554, จาก http://www.suicidethai.com/report/graph/stat_r.asp

- เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์. (2533). *ระเบียบสังคม-ระบบการศึกษา*. แปลจาก Education and the social order. โดย สุวรรณวงศ์ไวศยวรรณ สถาอนันท์. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คอบไฟ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- โลกวันนี้รายวัน. (8 กรกฎาคม 2550). *การศึกษาไทยบ่งเกิดอัตรวิบัติกรรม*. ค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2554, จาก http://www.dailyworldtoday.com/columblank.php?colum_id=9463
- ศูนย์สารสนเทศ ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. ค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://rirs3.royin.go.th/word43/word-43-a0.asp>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (มีนาคม, 2553). *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559)*. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- วิชาการ.คอม. (9 กันยายน 2554). *10 กันยายน วันป้องกันการฆ่าตัวตายโลก*. ค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2554, จาก <http://www.vcharnarn.com/varticle/43299>
- ส. ศิวลักษณ์. (2541). *ความเป็นเลิศทางวิชาการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- Chandler, C.R., Tsai, Y.M. (1993). Suicide In Japan and in the West: Evidence for Durkheim's Theory. *International Journal of Comparative Sociology*, Vol 34(3-4), p.244-259.
- Durkheim, E. (1966). *Suicide: A Study in Sociology*. Translated by John A. Spaulding and George Simpson. Edited by George Simpson. New York: The Free Press.
- OK Nation Blog. (22 ธันวาคม 2551). *การฆ่าตัวตายกับสังคมไทย*. ค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://www.oknation.net/blog/charlity-sudteen/2008/12/22/entry-1>
- Iga, M.(Winter 1971). A Concept of Anomie and Suicide of Japanese College Students. *Life-Threatening Behavior*, Vol 1(4), p.232-244.
- Iga, M. (Winter 1975). The Vulnerability of Young Japanese Women and Suicide. *Suicide*, Vol 5(4), p.207-222.
- Kaulapi World. (2010). *Anomic Suicide and Japan*. Retrieved April. 19, 2011, form <http://webomatica.com/kaulapi/random/two/soc-421/anomic-suicide-and-japan>